

УДК 911.3:016:929 (477)

«ЕТНОГРАФІЧНА КАРТА (МАПА) БУКОВИНИ» ЯК ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ТВІР

*Руденко В., Пирогівська А.**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Аналізується опрацьована А. Жуковським етнографічна карта Буковини за матеріалами австрійського (1910 р.) перепису населення у розрізі 341 громади. Розглядаються особливості розселення українського, румунського, німецько-польськомовного населення краю. Оцінюється значення етнографічної карти Буковини для подальших картографічних досліджень України.

Ключові слова: А. Жуковський, етнографічна карта Буковини, перепис населення 1910 р.

Вступ. У «Передмові» Редакції «Буковини» до колективної праці «Буковина ? її минуле і сучасне» на с. 7 вказується, що етнографічну карту опрацював Аркадій Жуковський. У той же час на с. 423 названої монографії автор розділу «Національно-соціальний склад та економічне становище Буковини» доктор Денис Квітковський стверджує, що найдостовірнішими матеріалами щодо національного складу населення краю є австрійські дані 1910 року і далі (цитуємо. – В.Р., А.П.): «Ми взяли їх в основу нашої етнографічної мапи Буковини» [1, с.7, с.423]. Таким чином, можливо, що опрацювання етнографічної карти Буковини А. Жуковським відбувалося за активної участі доктора Д. Квітковського. Це, по-перше.

Друга теза вступу – у тому, що нині в умовах всезростаючої консолідації української нації є надзвичайно важливим оцінити первинні дані, що покладені в основу складання етнографічної карти Буковини А. Жуковського, як і саму карту [2]. Це і є метою нашого пошуку.

Виклад основного матеріалу. Не можна не погодитися з Д. Квітковським, що для наукового аналізу питання про національний склад населення Буковини вкрай важливо визначитись у термінології. Іноземцям важко, але необхідно усвідомити, що «рутенці», «руснаки», «малороси», «малорусини», «українці», «гуцули» (термін, запроваджений у 1930 р., офіційною румунською статистикою) є представниками одного і того самого українського народу [1, с.421-423].

Аналізуючи наявні матеріали щодо чисельності та національного складу населення Буковини, Д. Квітковський та А. Жуковський приходять до висновку, що серед них найдостовірнішими є австрійські дані 1910 року. Вони і були покладені в основу етнографічної карти краю. Як можна побачити з розглядуваної мапи (див. рис. 1), перепис населення 1910 року включав 341 громаду. У 28 громадах українці не були представлені взагалі, натомість у 64 громадах зовсім не було румунів, а саме: українців не було зовсім у 14 громадах повіту Гурагумора, 6 громадах повіту Радівці, у 5

громадах – Сучави, у 2-х громадах у Кимполонгу, одній громаді у Сереті. Отже, у 313 громадах з 341 (92%) була представлена українська людність. У той же час лише у 277 громадах (81 %) у тій чи іншій мірі жило румунське населення. Українське населення мешкало на площі в 6 тис. км² (600 тис. осіб), румунське - займало близько 4 тис. км² (300 тис. осіб) [1, с.425].

Важливо простежити особливості етнографічної карти Буковини за адміністративними повітами, що узагальнюють розселення етносів у межах окремих громад.

У Чернівцях – Місто переважало німецькомовне населення (близько 1/2), потім йшли українці, поляки та румуни (кожні з яких склали 1/5 від усіх мешканців). Однак, уже в Чернівцях – Околиці українці становили більше половини всіх жителів, румуни – близько 1/3, німецькомовні – 1/10. Цікавими є спостереження комісії «Американського Комітету для Прав Релігійних Меншостей», що у 20-х роках минулого століття відвідала Румунію. Комісія стверджує, що «на Буковині є велике число українців, які мешкають найбільше на селі» і в той же час «у Чернівцях, столиці Буковини, звичайні мови, які чути на вулицях, є німецька, румунська та ідіш, то на ярмарках (чи на базарах) всі говорять по-українському і тільки по-українському» [1, с.437]. І це підтверджують картографічні матеріали. У повітах Садагурі 3/4 мешканців є українцями, у Кіцмані – 9/10, Вашківцях – 4/5, Заставні – більше 9/10, Вижниці – 4/5, Селетині – 3/4, Усте-Путилів – 9/10.

З рухом на південь і південний захід краю зменшується частка україномовного населення і зростає відсоток румуномовного. Так, у громадах Сторожинецького повіту українці становлять в середньому близько 1/4, а румуни – 1/2, у Радівецькому – румунське населення зростає до 3/5, як і в Гурагуморському, громадах повітів Кимполонг, Радівці. У громадах повіту Сучава румуномовне населення сягає 7/10, німецькомовне – 1/5, україномовне – 1/10.

Німецькомовне населення зосереджувалося насамперед у Чернівцях (1/4 всіх мешканців краю

констатував сам А. Жуковський, «певною мірою правильний під етнографічним оглядом поділ Буковини на українську і румунську частини...» [1, с.416].

3. Етнографічна мапа Буковини, безсумнівно, стала основою подальших картографічних досліджень України, зокрема «Map of Ukraine» В. Кубійовича та А. Жуковського (1984 р.), що характеризує українські етнічні території [3].

Література

1. Буковина – її минуле і сучасне / Під редакцією Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. – Париж, Філадельфія, Дітройт: Зелена Буковина, 1956. – 965 с.
2. Жуковський А. Етнографічна карта Буковини / А. Жуковський / Буковина – її минуле і сучасне / Під редакцією Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. – Париж, Філадельфія, Дітройт: Зелена Буковина, 1956 (Додаток - вставка).

3. Kubijovyc V. Map K Gazetteer of Ukraine / V. Kubijovyc, A. Zhukovsky / Encyclopedia of Ukraine / Edited by V. Kubijovyc. – Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 1984. – 31 p.

Referenses

1. Bukovyna – yii mynule i suchasne / Pid redaktsiieiu D. Kvitkovs'koho, T. Bryndzana, A. Zhukovs'koho. – Paryzh, Filadel'fiia, Ditroit: Zelena Bukovyna, 1956. – 965 s.
2. Zhukovs'kyi A. Etnohrafichna karta Bukovyny / A. Zhukovs'kyi / Bukovyna – yii mynule i suchasne / Pid redaktsiieiu D. Kvitkovs'koho, T. Bryndzana, A. Zhukovs'koho. – Paryzh, Filadel'fiia, Ditroit: Zelena Bukovyna, 1956 (Dodatok - vstavka).
3. Kubijovyc V. Map K Gazetteer of Ukraine / V. Kubijovyc, A. Zhukovsky / Encyclopedia of Ukraine / Edited by V. Kubijovyc. – Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 1984. – 31 p.

Руденко В., Пироговская А. «Этнографическая карта (мапа) Буковины» как историко-географическое произведение. Анализируется разработанная А. Жуковским этнографическая карта Буковины по материалах австрийской (1910 г.) переписи населения в разрезе 341 общины. Рассматриваются особенности расселения украинского, румынского, немецко- и польскоязычного населения края. Оценивается значение этнографической карты Буковины для дальнейших картографических исследований Украины.

Ключевые слова: А. Жуковский, этнографическая карта Буковины, перепись населения 1910 г.

Rudenko V., Pyrohivska A. Ethnographic Map of Bukovyna: a Historic-Geographic Piece of Work. The Ethnographic Map of Bukovyna constructed by A. Zhukovsky on the basis of the 1910 population census taken in Austria and conducted in the aspect of 341 Bukovynian communities was analyzed. It has been affirmed that, in conditions of ever increasing consolidation of the nation, it was definitively important to thoroughly assess the initial data that made the basis for composition of the aforesaid map, as well as the map itself.

Having analyzed available materials on Bukovynian population's number and ethnic composition, D. Kvitkovsky and A. Zhukovsky concluded that those of Austrian 1910 population census were the best documented data, as well as the worthiest to be the basis for the construction of the land's ethnographic map. The census covered 341 Bukovynian communities, 28 of which had not a least Ukrainian representation, while 64 communities had no Rumanian, namely: no Ukrainians lived in 14 communities of the Guragumora County, 6 communities of the Radivtsi County, 5 – Suceava County, 2 – Campulung County, and in 1 community of the Seret County. Thus, Ukrainian ethnicity was represented in 313 communities of total 341 (92%). At the same time, only 277 communities (81 %) were to this or that extent represented by Rumanians. Ukrainian population inhabited the area of 6 thousand km² (600 thousand persons), while Rumanians occupied nearly 4 thousand km² (300 thousand persons).

The most important specificity of the Ethnographic Map of Bukovyna lies in the fact that it traces administrative counties of the land to help generalize the ethnos' dispersal within the limits of single community.

It was pointed out that Chernivtsi-Town was mostly inhabited by German-speaking population (nearly S), followed by Ukrainians, Poles and Rumanians (1/5 of the population's total number each). However, Ukrainians took the lead in Chernivtsi-Suburbs comprising over the half of the total number of its inhabitants; Rumanians were represented by nearly 1/3 of the totality, while German-speaking population's number amounted to 1/10. Ukrainians prevailed in the Sadagura County (3/4), Kitsman (9/10), Vashkivtsi (4/5), Zastavna (over 9/10), Vyzhnytsia (4/5), Seletin (3/4), and Uste-Putyliv (9/10).

It was stated that the share of Ukrainian-speaking population decreased southwards and south-westwards of the land, while the same of Rumanian-speaking increased. Thus, the communities of the Storozhynets County were inhabited by nearly j of Ukrainians on the average, and S of Rumanians; Rumanian-speaking inhabitants prevailed in the Radivtsi County (3/5), as well as in Guragumora County, and the communities of the Campulung and Radivtsi counties. Rumanian-speaking population of the Suceava County made 7/10 out of the total number, German-speaking – 1/5, and Ukrainian-speaking – 1/10.

German-speaking inhabitants were mostly concentrated in Chernivtsi (1/4 of the total), the Campulung County (1/3), the Radivtsi County (1/4), and the Suceava County (1/5).

It was established that the Polish ethnic minority predominantly lived in Chernivtsi (almost 1/5 of the town's total population number), and to this or that extent inhabited the communities of the Storozhynets County (nearly 1/10 of the total), Vashkivtsi and Guragumora counties (1/20).

It is stated that the results of cartographic assessment of ethnic composition of Bukovyna confirmed (as was personally acknowledged by A. Zhukovsky), “to a certain extent ethnographically correct division of Bukovyna into Ukrainian and Rumanian parts ...”.

The importance of the Ethnographic Map of Bukovyna is assessed through the spectacle of further cartographic studies of Ukraine. It is stated that the Map was undoubtedly among the first steps in cartography of Ukraine and certainly foresaw the “Map of Ukraine” by V. Kubyovych and A. Zhukovsky (1984) where Ukrainian ethnic territories were described.

Key words: A. Zhukovskyy, ethnographic map of Bukovyna, 1910 Population Census.